

07/09/2009

לכבוד
מר גבריאל מימון
יו"ר המועצה הארצית לתכנון ולבנייה
מנכ"ל משרד הפנים

הנדון: דיון בתכנית כביש 6 דרום (קטע 21)

שלום רב,

עמותת **בִּמְקוֹם - מתכננים למען זכויות תכנון**, הינה עמותה של אנשי מקצוע בתחום התכנון ששמה לעצמה במטרה לחזק את הקשר בין התכנון המרחבי וזכויות האדם במדינת ישראל.

פנייתנו הנוכחית הינה בעניין הדיון הצפוי בתאריך 08/09/2009 במליאת המועצה הארצית בנושא הארכתו לכיוון דרום של כביש 6 (קטע 21) בין מחלף מאחז לבין מחלף הנגב באורך של כ-60 ק"מ, בשטח כולל של 21,000 דונם.

קיום הדיון במועצה הארצית הינו תנאי להעברת התכנית להחלטת הממשלה לצורך אישורה. ידוע לנו כי התכנית פורסמה לקבלת השגות מהציבור לפני כחצי שנה ולא הגשנו את השגותינו בזמן, אך בשל חשיבות העניין, אנו שולחים את עמדתנו למרות האיחור ומבקשים להתנצל על כך.

אנו סבורים שקיים פגם עקרוני בהליך התכנון כי לא נבחן לעומק נושא מהותי כגון קיומה של אוכלוסייה בדואית לאורך תוואי התכנית. אישורו של תוואי כביש 6 במתכונת הנוכחית יפגע בהליכי התכנון של תכנית מתאר מחוזית חלקית למטרופולין באר שבע (תמ"מ/4/14/23) וביכולת ליישם את המלצות וועדת גולדברג בעניין הסדרת ההתיישבות הבדואית בנגב. כמו-כן, לדעתנו נפל גם פגם באופן טיפולה של הוועדה המחוזית במחוז דרום בעת גיבוש הערותיה לתכנית המוצעת.

על כן, יש לבחון באופן מעמיק את השלכות התכנית על האוכלוסייה הבדואית על ידי הגוף האמון על כך, הוועדה המחוזית ולהמתין עם הדיון וההחלטות עד לסיום ההליך התכנוני של תכנית מטרופולין באר שבע ובירור אופן יישומן של המלצות וועדת גולדברג. להלן פירוט הנימוקים לבקשתנו.

1. התעלמות מהאוכלוסייה הבדואית המתגוררת בשטח התכנית

תוואי כביש 6 המתוכנן, אותו מבקשת המועצה הארצית להביא לאישור הממשלה, מתעלם מקיומם של כפרים בדואים ובהם הכפרים אלגרין, חירבת אלווטן, ביר אלחמאם, חשמ'זנה, סווין, א-שאהבי וואדי אל נעם וואדי אל משאש. כפרים אלה קיימים עוד מלפני קום המדינה, אך הם אינם מוכרים על ידי הרשויות. למרות זאת, בכל אחד מכפרים אלה מתגוררים בין 2,000 ל-5,000 תושבים, ומתקיימים בהם חיי קהילה כמו בכל ישוב אחר. המרחב הציבורי מסודר בשימושי קרקע שונים בהתאם לכללים שהתושבים קבעו בינם לבין עצמם. בנוסף, תכנית הכביש מתעלמת אף מקיומם של ישובים בדואים מוכרים ביניהם אום בטין ואלסייד, מתכניות המתאר והצרכים העתידיים שלהם. במפה המצורפת

ניתן לראות את מרחב ההתיישבות של הכפרים הבדואים הלא מוכרים אשר חייהם כקהילה וכישוב ייפגעו ללא הכר כתוצאה מחציית הכביש המוצע את כפריהם.

2. פגיעה באלפי אנשים באופן ישיר

לפי בדיקה שערכנו, בתחום התוואי המתוכנן, קיימים כ-400 מבנים שונים המשמשים את האוכלוסייה הבדואית למגורים, אירוח מסורתי, מכלאות צאן, חקלאות וצרכים אחרים. כ-200 מבנים נוספים נמצאים בסמיכות מיידית לתוואי הכביש המתוכנן ויושפעו באופן ישיר מסלילתו. להערכתנו בין 2,500 ל-3,500 תושבים מתגוררים בשטח התכנית או בשטח אשר מושפע ממנה באופן ישיר, אשר יאלצו להתפנות מבתיהם ומאדמותיהם ויוותרו ללא קורת גג ומבלי שיהיו בידיהם פתרונות התיישבות נאותים ומוסכמים.

לא ברור האם נושא זה נבדק כלל, והאם יש לעורכי התכנית נתונים אמינים אודות האוכלוסייה הבדואית שמתגוררת בתוואי המוצע של הכביש. במפות המצורפות ניתן לראות מספר אזורים בהם תהיה פגיעה נרחבת באזורי המגורים בחלק מהישובים הבדואים.

3. אי השלמה של תהליכי תכנון קודמים

האוכלוסייה הבדואית מעוניינת להמשיך להתגורר במקום מושבה, וממתינה מזה כשנתיים לתוצאות ההתנגדויות שהוגשו על ידה ועל ידי גורמים שונים לתכנית המתאר למטרופולין באר שבע. השימוע בהתנגדויות התקיים במהלך החודשים יוני-יולי 2008. לפי הידוע לנו החוקרת ששמעה את ההתנגדויות הגישה את המלצותיה למינהל התכנון לפני כחצי שנה, אך הנושא עדיין לא הובא לדיון בפני המועצה הארצית.

יש לזכור כי אחת המטרות המרכזיות של תכנית המתאר למטרופולין באר שבע היתה להציע פתרונות התיישבות בני יישום לאוכלוסייה הבדואית שמתגוררת מחוץ לישובים מוכרים. כך עלה מהתחייבות המדינה בפני בג"צ בעקבות העתירה שהוגשה נגד אישורה של תכנית המתאר המחוזית למחוז דרום (תמ"מ/14/4) בשנת 2000.

4. פגיעה ביכולת היישום של המלצות ועדת גולדברג

תכנית כביש 6 סותרת את ההמלצות של הועדה להצעת מדיניות להסדרת התיישבות הבדווים בנגב בראשות השופט בדימוס אליעזר גולדברג, אשר פורסמו במהלך חודש דצמבר 2008. בתאריך 18/01/2009 החליטה הממשלה לאמץ את העקרונות שהציעה ועדת גולדברג לפיתרון נושא תביעות הבעלות על הקרקע וההתיישבות של האוכלוסייה הבדואית בנגב (החלטה מס' 4411). בעקבות זאת, מונה צוות בין-משרדי שתפקידו לבחון דרכים ליישום המלצותיה של ועדת גולדברג. בראש הצוות עומד מר אהוד פראוור, ראש אגף לתכנון מדיניות במשרד ראש שממשלה. ככל הידוע לנו, צוות היישום אמור לסיים את עבודתו בתקופה הקרובה.

ועדת גולדברג המליצה, בין היתר, לסמן את כל הכפרים הבדואים הלא מוכרים במסמכי תכנית המתאר המחוזית החלקית למטרופולין באר שבע כ-"יישובים במעבר" (סעיף 109).

אישורה של התכנית לכביש 6 במתכונתה הנוכחית ייפגע ביכולת ליישם את המלצותיה של ועדת גולדברג בכל הקשור לתושבים הבדואים המתגוררים היום בהתיישבות לא מוכרת לאורך התוואי המוצע של הכביש. זאת, כי בעוד נמשך המאמץ של רשויות המדינה לגבש מדיניות בת יישום ביחס לאוכלוסייה הבדואית שמתגוררת בכפרים לא מוכרים, תכנית כביש 6 תחסום כל אפשרות לפיתוח הישובים לאורך התוואי.

מצד שני, ברור לכל כי המלצות ועדת גולדברג אמורות להיות מתואמות עם החלטת מוסדות התכנון ביחס לתכנית המתאר למטרופולין באר שבע. כאמור, טרם נתקבלה החלטה בעניין ההתנגדויות הרבות שהוגשו לתכנית המתאר החלקית למטרופולין באר שבע. הגדרת רצועת הכביש ברוחב ממוצע של כ-300 מ' במסגרת של תכנית מתאר ארצית עם הוראות מפורטות תקשה על שינוי ייעודם של שטחים אלה ושטחים סמוכים לטובת הסדרת ההתיישבות הבדואית באזור.

על כן, חשוב לשמור על מירב החלופות התכנוניות האפשריות כדי לא לפגוע בסיכויי היישום של המלצות ועדת גולדברג, ורק לאחר מכן לקבל החלטות בנוגע לתוואי כביש 6.

5. טיפול לקוי של הוועדה המחוזית במחוז דרום

הוועדה המחוזית אחראית לראייה כוללת של התכנון המרחבי בתחומו של כל מחוז. כפי שהדברים משתקפים בפרוטוקולים שפורסמו לציבור, בעת הדיונים בתכנית במסגרת וועדות המשנה של הוועדה המחוזית ובדיון במליאה שלה, לא התקיים דיון אמיתי ורציני אודות השלכות התכנית ועתידה של האוכלוסייה הבדואית שמתגוררת לאורך תוואי הכביש.

ככל הנראה לא נתקבלו השגות מהציבור שביקשו להתייחס לנושא זה בשלב של הערות הוועדות המחוזיות, אך עובדה זאת אינה פותרת את לשכת התכנון במחוז דרום ואת מליאת הוועדה המחוזית מחובתן לקיים דיון בסוגיה ולדאוג להשלמת התהליך התכנוני שמתקיים מזה שנים רבות, במטרה למצוא פתרונות תכנוניים ראויים לאוכלוסייה הבדואית המתגוררת בכפרים הבלתי מוכרים.

לסיכום, למועצה הארצית לתכנון ולבנייה ישנה אחריות ציבורית לכלל הליכי התכנון המתרחשים בארץ והיא אמונה מתוקף תפקידה על ההיבטים התכנוניים של המדיניות שהממשלה קובעת בתחומים שונים.

לכן, מן הראוי שהמועצה הארצית לא תקדם אישורה של תכנית שתמנע ותגביל את היכולת ליישם פתרונות התיישבות ראויים וסבירים עבור אוכלוסיית הכפרים הבדואים הלא מוכרים בנגב.

בברכה,

סזאר יהודקין, מתכנן ערים

העתק: אדר' שמאי אסיף, ראש מינהל התכנון
עו"ד אפרת דון יחיא, יועצת משפטית משרד הפנים